

## Bushresan i Ragunda - en lärorik dag med många medverkande

Sammanlagt var det 45 personer som färdades i bussen i östra Jämtland den 17 augusti 2016. Vid ett antal tillfällen stannade vi och fick träffa näringsidkare med betesdjur. Syftet var att visa hur landskap och bygder växer igen när betesdjuren försvinner men också att låta näringen berätta - för att sedan skapa diskussion.

Landshövding Jöran Hägglund medverkade, liksom flera medarrangörer som bidrog till en bra dag. Allmänheten var välkomna men inbjudan hade särskilt riktats till politikerna. Norrlandslänens riksdagspolitiker hade informerats, lokala politiker inbjudits med tanke på deras möjlighet att kunna påverka.

18 procent av ängs- och hagmarkerna har försvunnit på tio år – till följd av minskat antal betesdjur. Frågeställningen engagerade oss som drog igång Bushresan i Ragunda, *Naturskyddsföreningen* med hjälp av *Hela Sverige Ska Leva, Jämtland Härjedalen* i ett på sätt och vis, tacksamt ämne, för ingen vill väl se – det öppna landskapet växa igen!

### Hur gick vi till väga?

Ett antal bushresor har genomförts tidigare vilket gav chansen att höra hur de gjort. Vi tog kontakt med tidigare arrangörer, studerade program och medias kommentarer. Landsbygdsnätverkets: ”PM för bushresor” gav vägledning.

Naturskyddsföreningen Ragunda ordnade extra möten bland annat **20/7**. Redan **5/7** hade några samarbetsparter kallats till möte. Inbjudan till politikerna att delta hade endast resulterat i några få anmälda till Bushresan! Så till **2/8** ordnades en planeringsträff där vi bland annat diskuterade *hur vi skulle få fler att verkligen anmäla sig*.

Vi beslutade att dela upp mellan oss, att ta kontakt med ett antal personer. Den metod vi kom att använda var först, mun till mun metoden och därefter skickades information via e-post. Sedan gjordes också ett par riktade postutskick till en större grupp. Pressmeddelande gick ut till ett antal tidningar och till TV:s och radions lokala nyhetsredaktioner.

Från länsstyrelsen, hade vi fått tips på lämpliga jordbruk att besöka och blev orienterade om situationen att många jordbruk redan lagts ner men i Ragunda kommun fanns ändå en positiv trend med ett antal yngre näringsidkare som satsat på betesdjur. Vi valde därför att följa spåret med de yngre näringsidkarna och få en positiv ingång. Det visade sig vara ett lyckat grepp. Först och främst, den entusiasm dessa utstälade gjorde intryck inte bara på oss men blev även synlig i medias rapportering. De yngre entreprenörerna blev en del av berättelsen, se LT:s ledare 22/8 ”Igen vuxna ängar och förhoppningsfulla unga”.

Vi fick också rådet, att Karl-Erik Dahlgren, Krok våg borde ingå i egenskap av största mjölkproducent. En stor djurbesättning är inte oväsentligt, när antalet betesdjur är för få i landskapet. Genom Dahlgrens betesdjur hålls marker på cirka 300 ha öppna längs Indalsälven – vilket är ett väsentligt bidrag till det öppna landskapet.

Intressanta inspel kom också från Ragunda hembygdsförening och Elisabeth Johnson, Rögrinna Gård, Hammarstrand med bland annat tips om igenväxta marker som Elisabeth sedan också kom att guida på. Från Fäbodbrukarna kom Erik Daabach från Pers-Hans Gård i Hede med kött djur som han har på skogsbete. Erik gjorde sin insats i bussen.

### Näringsidkarna som "Nyckelpersoner"

Bushresa i Ragunda valde att fokusera på näringsidkarna. Här är de nyckelpersoner som berättar. För ett sekel sedan var jordbruket huvudsyssla för de allra flesta i befolkningen som också var bosatta på landsbygden. Nu har endast någon procent sysselsättningen inom jordbruket. Ändå utgör de en väsentlig del i samhället som håller kulturarvet levande, för matproduktionen vidare och hävdar det öppna landskapet. Deras berättelse i form av nedanstående punkter kan utgöra en del av resultatet. Inför Bushresan förbereddes de i samtal där de berättade och innan Bushresan fick de uppgiften att formulera tre angelägna punkter.

#### Här följer synpunkter i korthet:

- Det finns goda förutsättningar – med bra marker och gott om vatten av hög kvalitet. Så, det är klart att det ska finnas jordbruk här! I Jämtland finns goda förutsättningar att bedriva jordbruk. Men vi måste också vara beredda att betala för maten. Genom att köpa svenskt/norrländskt så kan man stödja "lokal produktion" så får vi också ett öppet landskap.
- Jordbruksmark förbrukas till vägar och infrastruktur. "En stor väg, huvudled drogs rakt igenom betesmarken, vilket gör att djuren inte kan passera." Marksituationen kan vara problematisk av olika orsaker. Det kan också vara svårt att få tillgång till mark i gårdens närhet. Det är inte alla i grannskapet som ser värdet i att släppa till mark även om den annars skulle vara obrukad.
- Ekonomiskt råder osäkerhet, när det gäller jordbruksstödet. De stöd som kommer näringsidkarna till del betalas ut sent. Så i mitten av augusti 2016 hade ännu inte något stöd för 2015 betalats ut. Skulle däremot en ansökan om jordbruksstöd skickas in försent, då blir det avdrag.
- En bra djurhållning är någonting att vara stolt över, men någon konkurrens på lika villkor, det finns inte. Det högre kravet på djurhållning i Sverige gör produktionen dyrare. Det är i alla fall positivt att vi tar hand om våra djur på ett bra sätt.
- Höga krav på djurhållningen är bra och följer lagens krav. Samtidigt är det ologiskt – att det går att importera kött som är billigare och som har producerats på ett sätt som inte skulle vara lagligt i Sverige!

- Skulle skatterna på transporter öka och det leder till ökade kostnader så blir det ohållbart. Här finns stora transportbehov.
- EU-regler är ofta krångliga och ibland dåligt anpassade till våra förhållanden, till exempel regler om att begränsa antalet träd i beteshagen. Träd är bra också. Djuren tar gärna skydd under träd och trivs att ha trädet som de kliar sig på.
- Samtidigt behövs att konsumenter väljer våra produkter. Ost, är mjölk i ett koncentrat eftersom det går åt tio liter mjölk för produktion av 1 kg hårdost. Så ett bra sätt att stödja svensk mjölproduktion är att köpa ost härifrån.
- Det är ett stort problem att det är för lite betalt för mjölken. I dagsläget är produktionskostnaden högre än vad vi får betalt.
- Den låga ersättningen får konsekvenser så att en gård lägger ner per vecka i Sverige. Och om det skulle bli importförbud så skulle maten endast räcka till, i en veckas tid.

## Resultat

Något av det som listats ovan kom fram vid förberedelserna och kommer med här eftersom det berättade något angående omsorgen om djuren. För om betesdjur ska finnas kvar så måste det också vara någon som tar hand om dem. Intrycket har varit att de besitter stort intresse för djuren.

Bushresan har bidragit till att belysa jordbruket, en samhällssektor som vi endast, mer eller mindre känner till idag. Vi har kunnat visa att näringsidkare med betande djur behövs för det öppna landskapet och att det skapas genom djurens enträgna bearbetning så att gräset blir till fullvärdigt protein. Samtidigt ger det öppna landskapet livsutrymme för många djur- och växterarter.

I stort var gensvaret bra från kommunen. De fyllde visserligen inte upp en halv buss men några intresserade kom dels, politiker dels, några tjänstemän från kostenheten och så kommunalrådet som höll ett brandtal mot slutet av resan. Inför dagen hade kommunalrådet Jonas Andersson tillfrågats om han kunde säga något ord på Bushresan. Det intressanta var, då han tog till orda hans engagemang när *han uttryckte hur viktigt detta var.*

Kommunalrådet hade också fått en artikel sänd till sig innan, ”Landskap som ger jobb”, från Sveriges Natur 3.2016 (tidningen delades också ut sedan vid bussen). Artikeln berättade om Jordbruksverkets forskningssammanställning (Jordbruksverket, 2016:6) som visade att öppna landskap är en lönsam affär, till och med jobbskapande. Människor väljer gärna att flytta till det öppna landskapet. Så för att knyta an till kommunen så är det här en viktig fråga – om kommunen vill locka fler och nya innevånare. Då är trivseln och det öppna landskapet en faktor att räkna med.

Det var bra att landshövdingen, politiker och så många kunde sluta upp men vilket avtryck Bushresan egentligen gjort, kan man inte veta. Vissa tecken tyder ändå på att den gjort intryck och bland de som

representerade Ragunda kommun, politiker och tjänstemän så har de, kan man tänka, en gemensam upplevelse. Det borde kunna underlätta ett samstämtigt agerande?

Det fanns också lokalpolitiker från annat håll med, exempelvis, från Landsbygdens Framtid Bräcke (LFB). De har på senare år lyckats ta sig in i Bräckes kommunpolitik. I en avsiktsförklaring i december 2016 lyfte LFB, **lantbrukarnas roll** kopplat dels till *betydelsen att hålla landskapet öppet* dels till, livsmedelsförsörjningen och dels matproduktionen som de beskriver som viktiga frågor (Kommunbladet nr 49, 2016).

**Bushresan i Ragunda resulterade i god publicitet:** En intervju i **Sveriges Radions; Förmiddag P4 Jämtland** 17/8, reportage i **Östersunds Posten** 20/8, i **Länstidningen** 22/8 var Bushresan med på första sidan, ledarsidan och på ett helt uppslag, Bushresan omnämns under *Besök på betesmarker* i **Naturskyddsföreningens veckobrev**, v. 34 som länkade till LT:s reportage, en artikel i **Jämtlands gratistidning**, september 2016, under Näringslivssidan: ”Fullmatad studieresa bland lantbruksföretag i Ragunda” och det står om Bushresan i **Ravund - Ragunda Hembygdsförenings årskrift 2016**.

Länstidningen har därefter startat en reportageserie om Svedja gård (en av de gårdar som var representerade på Bushresan). Reportageserien ska följa arbetsgången under ett helt år på gården. Osäkert om något samband finns, så att de inspirerats av vårt arrangemang?

Ett villkor för att arrangera Bushresan, Landsbygdsnätverkets koncept, var att det skulle finnas samarbete. Samarbete var något vi fick till, tillslut. Det gick till en början trögt vilket kanske inte var så konstigt när det inte fanns mycket att visa upp. Landsbygdsnätverkets broschyrer var dock till stor hjälp. Senare när våra planer blev kända, så blev vi kontaktade först av Fäbodbrukarna, vilka blev till inspirerade draghjälp. Vi försökte sedan att utvidga för att få fler att samarbeta med och efter ett tag uppstod en ketchupeffekt – så att vi tillslut vart tio samarbetsorganisationer.

## Sammanfattning

Berörda parter, djurhållarna berättade för en samlad skara om sina erfarenheter och om sin arbetssituation. Det var, 45 som reste med bussen och tio samarbetsparter som fick inspireras av föredragshållare och djurhållare som vi träffade under Bushresan i Ragunda.

Målet med resan var att öka medvetenheten om landskapets förvandling och visa att näringsidkare med betande djur behövs för att hålla landskapet öppet. I genomförandet av Bushresan i Ragunda var Naturskyddsföreningen drivande, tillsammans med Hela Sverige Ska Leva, Jämtland Härjedalen och med gott stöd från övriga samarbetsparter framförallt Länsstyrelsen som kommit med konstruktiva råd och förslag.

Arrangemanget var öppet för alla i mån av plats på bussen. Politiker hade bjudits in och **det bör lyftas vilket otroligt och även uppskattat arbete som utförs bland näringsidkarna som har hand om djuren**. Det blev mycket lyckat med den stora uppslutningen. Media, alla reportage som med olika ingångar ändå gav en rättvisande bild i tidningarna. Vi måste vara otroligt nöjda med detta resultat.

Medverkade gjorde också Inger Pehrson från Landsbygdsnätverket som initierat Bushresan och Eva Engström, sakkunnig på jordbruksfrågor, Lantbruksenheten på Länsstyrelsen i Jämtlands län

Stort tack till alla som varit med och bidragit till Bushresan i Ragunda!

### **Bushresan i Ragunda träffade näringsidkare vid följande stopp:**

Petra och Björn på *Uttaberga Gård*, Lien som hade dikor vid en hage där vi stannade till.

*Gevågs bystuga* där det blev kaffe och tunnbrödsstut. Samtidigt träffade vi flera representanter från större mjölkgårdar: Karl-Anders Norman och Anders Halén (anställd) på *Svedja gård*, Gevåg, och Karl-Erik Dahlgren från *Västigården*, Krok våg. Turen gick sedan vidare till Köttsjön där vi guidades av Stefan Nilsson.

Vid *Föreningshuset* i Köttsjön, träffade vi Christoffer Bergman och Amanda Söderberg som har kött djur. Christoffer och Amanda, hade sponsrat med lokalproducerat kött. Den köttsoffa som serverades var tillagad av Britt-Elise Ohlsson med hjälp av Byföreningen i Köttsjön.

Turen gick sedan till Maria Stenman och Per Östberg på *Strömsnäs gård*, Stugun. Maria och Per har 120-130 kor varav 65 mjölkkor. Vid gården finns någon get, miniatyrhästar, minigrisar, höns och kaniner. Maria och Per driver också Café och Vandrahem på gården.

Sist stannade vi vid Bygdegården i Böle-Hoo (söder om Indalsälven) för kaffe som byföreningen bjöd på. Det blev slutdiskussion. Sammanfattning av **Terese Bengard** verksamhetschef för *Hela Sverige Ska Leva*. Ute på lägdan (som vi säger här), demonstrerade Elisabeth Johnson från Rögrinna Gård där hon tidigare haft sin fårbesättning, hur fältet försvinner och markerna växer igen när djuren inte längre är där.

### **Samarbetsparter på Bushresan**

Arrangemanget gjordes i ett samarbete mellan Naturskyddsföreningen, Hela Sverige Ska Leva Jämtland Härjedalen, Fäbodbrukarna, Landsbygdsnätverket, LRF, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Ragunda kommun, Ragunda Hembygdsförening, Studieförbundet och Svenska kyrkan.